בעריהמטע יודישע טרופע אין ראדאם, קעלץ.

Radomer-Kielcer Leben" 34 (374) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" VIII-ער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

היינט 8 זייטן.

Radom, dnia 28 Sierpnia 1931 r.

ראדאם, פרייטאג, ט״ו אלול תרצ״א

בעריהמטע חזנים
ש. קוסעוויצקי
און
שווייצער
איז ראדאם.

(זעה זייט 7)

נאר 1 גאסט - פארשטעלונג.

אין ראדאם — שבת דעם 29-טן ד. מ.

אין קעלץ — זונטאג דעם 30-טן ד.מ.

דער בלינדער פאיאץ

מיט דער בעטייליגונג פון די בעריהמטע יודישע ארטיסטען:

יוכבד זילבערג, זישע קאץ, שמחה ראזען, יצחק נאזשיק א. א.

ZAWIADOMIENIE.

Z dniem **1-go września** 1931 r. znów będzie czynna

FREBLÓWKA

przy ul. **KOZIENIECKIEJ 14** (dom Bankiera).

Proszę Sz. Rodziców zgłaszać się. **Ceny przystępne.**

B. ZAJDMANÓWNA

Kierownictwo Szkoły niniejszem podaje do wiadomości, iż z dn. 25 sierpnia b. r, rozpoczynają się zapisy kandytatów do

SZKOŁY DOKSZT. ZAWOD.

GM. WYZN. ŻYD. w RADOMIU

i trwać będą do 1-go września.

Kancelarja Szkoły przyjmuje zapisy uczni codziennie od godz. 7-ej do 9-ej wiecz. w lokalu Szkoły Powsz. im. Joselewicza (ul. Tybla Nr. 1 dawniej Nowa.)

KIEROWNICTWO.

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט, דאס פון 25 סעפטעמבער ה. י. האבען זיך אנגעהויבען די **איינשרייבונגען פון קאנדידאטען**

אויף די **דערגענצונג'ס-פאך-קורסען**

ביי דער יודישער גמינע אין ראדאם.

די איינשרייבונגען וועלען געדויערן ביז'ן 1-טען סעפטעמבער ה. י. אין די שעה'ן פון 7—9 אווענד.

די קאנדידאטען דארפען זיך מעלדען אין לאקאל פון דער פאלקסשולע א. נ. יאסעלעוויטש טיבלע גאס 1. (פריהער נאווא)

די לייטונג פון די פאך-קורסען

ביי דער יודישער קהלה אין ראדאם

ZAWIADOMIENIE.

Z dniem **1 września** b. r. rozpoczną się zajęcia w koncesjowanem przez Radę Szkolną

PRZEDSZKOLU

E. FINKLERÓWNY

przy ul. Rwańskiej 13, I p.

Zapisy odbywają się codzienie od godz. 4 — 7-ej p. p.

Ceny przystępne.

דעם אויפריכטיגסטען און טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס

דעם ה׳ **בעריל גארפינקעל** מיטגליד פון קהלה - פערוואלטונג

צוליב דער אבידה, האט ער האט געליטען דורכ'ן טוידט פון זיין

פאטער **שלמה אלעזר ז״ל**

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

קהלה-פערוואלטונג

אין ראדאם.

אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס

דעם ה׳ **משה ראזענבוים** מיטגליד פון קהלה-ראט

צוליב'ן טוידט פון זיין מוטער

דבורה גיטעל נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

קהלה-פערוואלטונג

אין ראדאם.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל און בעדויערונג דריקען מיר אויס

דעם ה׳ **בעריל גארפינקעל**

צוליב'ן טויט פון זיין פאטער **שלמה אלעזר נ.ע.**

זאל ער מעהר נישט וויסען פון קיין צער און א טרייסט זאל ער געפונען אין זיין געזעלשאפטליכער ארבייט.

קאנצעלאריע-פערסאנאל

פון דער יודישער קהלה אין ראדאם.

Członkowi naszego Stowarzyszenia

kol. **Adamowi Winawerowi**

z powodu zgonu

b. p. OJCA Jego

wyrazy najszczerszego współczucia składa

Koło Akademików-Żydów

w Radomiu.

די טראגעדיע פון פוילישען יודענטום.

דאס פוילישע יודענטום לעבט בשום־ספק אדורך איינע פון די שווערסטע תקופות אין זיין געשיכטע. אזוי גוט דער סאציאלער ווי דער געזעלשאפטליכער מצב פונ׳ם פוילישען יודענטום זענען קאטאסטראפאלע, מיר זענען פשוט דערגאנגען צו אזעלכע רעזולטאטען, וואס הערען שוין אויף צו זיין געוועהנליכע אנגענומענע טערמינען פון דעם סאציאל־געזעלשאפטליכען ווערטערבוך. מיר שטעהען היינט צו טאג פונ׳ם ווירטשאפטליכען שטאנדפונקט געוומען אויפ׳ן ראנד פון אפגרונד.

איז דען דאס וויניג טראגיש? דארף מען דען נאך רעדען וועגען א גרעסערע טראגעדיע פונ׳ם פוילישען יודענטום? פון אויבען ־ אויף דוכט זיך, אז די טראגעדיע האט דערגרייכט אין דעם עקאנאמישען מצב איהר העכסטען פונקט.

אבער דאך איז נישט אזוי, ווען מען פערטראכט זיך טיפער אין דעם מהות און אין דעם גייסטיגען צושטאנד פון דעם פוילישען יודענטום, קומט מען צו דער איבערצייגונג, אז גראד דא — ווי פאראדאקסאל דאס זאל נישט קלינגען — ליגט אונזער גרעסטע טראגעדיע. גראד אויף דעם געביעט זענען מיר דערגאנגען צו אזעלכע פאטאלע רעזולטאטען, אז עס איז פשוט א חרפה און א בושה וועגען דעם צו רעדען. דאס פנים פלאמט פון בושה, ווען עס קומט אויס וועגען דעם צו רעדען עפענטליך.

יא דאס הארץ פלאצט פאר צער און וועהטאג, אבער דער אמת מוז געזאגט ווערען, אפילו דאמאלס ווען ער ברענט און פערשאפט וועהטאג, ווייל נור דורך דעם אמת קאן מען ענדעקען די ווירקליכע אורזאכען פון דעם קראנקען פאלקס ־ ארגאניזם. און דער יודישער פאלקס־ארגאניזם אין פוילען מאכט א דורך א שווערע און אפילו א געפעהרליכע קראנקהייט.

אויב אויף דעם ווירטשאפטליכען געביעט איז דער קריזיס אויף דער יודישער גאס א חוץ די ספעציפיש־יודישע מאמענטען אויך א פועל־יוצא פון דעם אלגעמיין ווירטשאפטליכען קריזיס אין דער גייסטיגער קריזיס כמעט אנ׳אויסשליסליך יודישע צרה. אויף דעם גייסטיגען געביעט זענען מיר דערגאנגען צו רעזולטאטען, וואס זענען עלול צו דערפיהרען צו א פולשטענדיגער פערזוייפלונג צו א געזעלשאפטליכען תהו ובהו.

שוין קנאפע 30 יאהר זייט עס איז ענטשטאנען דער ציוניזם, ד.ה. פון דער צייט, ווען עס האט זיך אנגעהויבען די פאליטישע און געזעלשאפטליך־סאציאל אויפקלערונגס־ארבייט צווישען די ברייטע יודישע מאסען. דער קאמף אמת א שווערער, מען האט אויפגעוועקט פון שלאף די יודישע מאסען, זיי געוויזען אז פאר אונז שיינט אויך די זון און אז מיר זענען אויך מענשען מיט אלע מענשליכע סאציאל־געזעלשאפטליכע בעדערפענישען. מיר האבען בהדרגה דערגרייכט זעהר שעהנע רעזולטאטען. מען האט זיך מיט אונז אנגעהויבען רעכענען ווי מיט א לעבעדיגען קאלעקטיווען ארגאניזם. און צו וואס דען פיל רעדען?

לאמיר נעמען כאטש א קליינעם אפשניט אין דער יודישער געשיכטע: די נאך־מלחמה־תקופה.

דאס יודישע לעבען אין מזרח־אייראפע איז געווען צושמעטערט, אלעס איז געווען חריב ונחרב, חורבות גייסטיגע און פיזישע.

אבער פונדעסטוועגען פאמעלעך האט זיך דאס יודישע לעבען אנגעהויבען אויפצובויען. מיט שווערער מיה האט מען געלעגט א שטיין נאך א שטיין, כדי אויפצוריכטען דעם חרוב־געווארענעם יודישען בנין. עס איז ענטשטאנען א ברייט פערצווייגט יודיש־געזעלשאפטליך לעבען, א רייכע יודישע ליטעראטור און ועל כולם — עס זענען פערשוואונדען געווארען פון דער יודישער גאס כלערליי תקיפים, פרנסים, פערזארגערס פון דעם אלטען טיפ. א נייע אטמאספערע האט בעהערשט די יודישע גאס.

און וואס איז געשעהען?

נאך עטליכע יאהר האט זיך די רעאקציע ווידער גענומען צו דער ארבייט אין האט זיך, כמעט, ווידער דערשלאגען צו דער פערלוירענער מאכט.

דער אמאליגער ראמאנטיזם איז שוין לאנג אוועק. אנ׳אומגעהויערער דיפערענטיזם בעהערשט די יודישע גאס. די יודישע יוגענד, ספעציעל די אינטעליגענטע יוגענד, פערלאזט אונזערע דייהען און געהט אדער אין אנדערע פרעמדע לאגערען, אדער דערווייטערט זיך בכלל פון פאליטיק.

אונזער געזעלשאפטליך לעבען איז איננאנצען דעמאראליזירט געווארען. דאס הארץ טהוט פשוט וועה, ווען מען קוקט זיך צו אין וואס פאר א מאס אונזער גייסטיג לעבען איז געזונקען.

אויב אין דער סאציאל־עקאנאמישער טראגעדיע האבען מעהרסטענטייל גורם געווען אלגעמיינע אייראפעאישע סבות, אין די גייסטיגע טראגעדיע פון פוילישען יודענטום אנ׳אויספלוס פון אונזערע אייגענע חטאים, פון אונזער אייגענער נאכלעסיגקייט.

יא, מיר מעגען זיך קלאפען על חטא...

פ. צ.

ראטעוועט אנ׳ארימע ליעטניק!

דאטשע איז א וואוילע זאך... יעדער יוד, דאס מיין איך:—יעדער בעוויבטער יוד,—און וועלכער יוד איז עס נישט קיין בעווייבטער?—און וועלכע יודענע, איך בעט אייך, „טשערפיעט" נישט אויף „דושנאשטש? אדרבה, ווייזט מיר איין יודענע, וואס זאל נישט „פראגניען" נאך אביסעלע פאוויעטזשע„. איז זי „שטשופלע" - פאהרט זי זיך פאפראוויען", איז זי דיק, — פאהרט זי ווידער „אפצערען"— דערהאלטען די „ליניע"...

אט למשל, מיין יודענע. זי דארף נייטיג א לעטניסקא? או די „ליניע" האט זי שוין ברוך השם. זי האלט אין איין „אפקומען". עסט נישט און טרינקט נישט, און „זשיוויעט" זיך פון ציטרינען מיט מאסאזשען. וואס א חודש וועגט זי מיט א קילא ווייניגער—הלוואי ווייטער טאטע זיסער, און אין איהר שאדען אלע יודישע טעכטער געזאגט געווארען!...

אי, צו וועלכע כפרות דארף זי די ליעטניקעס? דאס טוט זי זיך דאך נאר „פאשוויענטשען" די קינדער־ קינדער מוזען האבען „פאוויעטזשע". זענען די קינדער קליין, דארפען זיי די פאליאנקע", א גרעזעל, האט מען דערוואקסענע טעכטער דארפען זיי דעם בלויען הימעל, די לבנה, די שטערען און אנדערע „לעבעדיגע עדות" ביים „אשוויאטזשען" זיך אין ליבע. ווייבער בעגנוגענען זיך מיט הויכען קארן, מיט׳ן וואלד און אנדערע דאטשע־וויגאדעס...

איז טאקע הימעל און ערד און דאטשע. עס פאהרען גגידים און עס פאהרען קבצנים, נגידים פאהרען קיין קריניצע און קיין צאפאט, און קבצנים — קיין טשערניעצקא־גורא, גארבאטקע, יעדלינע, אנטיניובקע.

נאר נישט דאס איז דער עיקר. דער עיקר איז, אז א ליעטניסטקע מוז מען האבען, ווער ס׳האט א ווייב „טשערפיעט" אויף „דושנאשטש" און טעכטער וואס „פראגניען" זיך צו בעקענען מיט „כלאפצעס", מוז האבען א ליעטניסטקע. זאל זיין גארבאטקע, אבי א ליעטניסטקע. ווי זאגט איהר „במקום שאין איש איז ריבי או ך פיש".

ווי ווייט וויכטיג ס׳איז א דאטשע, האב איך ערשט דערפיהלט דעם הייאהריגען זומער. נישט אזוי ווייט פאר מיין ווייב און פאר מיינע טעכטער, ווי פאר מיר אליין. איך אליין האב דערפיהלט, אז אהן א דאטשע וועל איך נישט ווייט דערפאהרען. איהר מיינט צוליב מיין שוואכען געזונד? אז איך דארף לופט? חס וחלילה! די סבה איז גאר אנ׳אנדערע. איך האב געמוזט האבען א דאטשע צוליב אנדערע טעמים — צוליב ריינע עקאנאמישע טעמים.

וואסערע שייכות האט די דאטשע מיט עקאנאמיע?

גאר פשוט: ווי איהר ווייסט, בין איך א יוד מיט א נאדזור, אז ס׳קומט צו מיר א בעל־חוב, זאג איך איהם: „גאט וועט דיר בעצאהלען", און אזוי ווי דעד בעקער און דער קצב ווילען נישט ווארטען ביז גאט וועט זיי בעצאהלען, שרייען זיי: „פלאץ פאן!" קומט מיין ווייב צום קצב, בעט זי זיך:

— ר׳ איטשע, זייט אזוי גוט און צוהאקט מיר א פרישע זייט, ווייל כ׳וויל מיין מאן היינט איינמאכען די לעבער, הערט דער קצב אויס מיין ווייב און ענטפערט:

— מאדאם מייטעל, עפענט אויף דעם בייטעל.

האב איך מיך מישב געווען און דעם

Zniżka cen na czasie!

zawsze idealnie dobre w użyciu
MYDŁO JELEŃ „SCHICHT"
obecnie dzięki obniżeniu cen fabrycznych, w sprzedaży
znacznie tańsze!

I.

איבער אַ אַקס פון אַ וואָגען איז חרוב געוואָרען ביתר און צוליב אַ קאַמפף אַרום דעם רבנישען שטרײמעל ווערט חרוב די יודישע קהלה אין ראדאָם.

שוין באַלד אַ יאָר מיט טינט איז אויסגעגאָסען געוואָרען איבער אָט דער פײנליכער רבנות-פראַגע. וואָס האָט מען שוין גישט אַלץ אָבגעטוהן אין נאָמען פון אָט דער הײליגער אידעע? סענסאַציעס, בײזע ווינדער, הײנט פראָ-צעסען, און נאָך וואָסערע פראָצעסען. ס'איז שוין דערגאַנגען אַפילו צו גע-שלעג אין דוקא אין דער קהלה גופא. מכלומרשט האָט מען זיך געשלאָגען צוליב פרינציפען פון געזעלשאַפטליכע שטעלונגען, פאַרטײ-פרעסטיזש. די אינ-סצעניזאַציע אָבער פון די אַלע ספעק-טאַקלען איז אויסגעפיהרט געוואָרען דורכ'ן געשפענסט וואָס הײסט רבנות פראַגע.

מילא פריהער ווען אין דער קהלה קאַסע האָט נאָך געקלינגען אַ פאָר גראָ-שען האָט די וועלט אויך עפּעס אָבגע-לעקט אַ בײנדעל פון דער ראדאָמער מלחמה-מצוה; האָט מען געפיהרט פראָ-צעסען, האָבען פערדינט אַדוואָקאַטען נישט בלויז ראדאָמער נאָר אַפילו וואַר-שאַווער אויך. (אונזער שטאָדט איז דע-מאָקראַטיש) האָט מען געפיהרט דין-תורות — האָבען פערדינט רבנים און אַפילו רביים. נישט קשה, ראדאָם האָט אַ ברײטע האַנד אין אַזעלכע זאַכען. האָט מען טאַקע געשיט געלד אויף רעכטס און אויף לינקס. ווערנס עסק איז עס, אויף וואָס מ'גיעט און אויף וואָס מ'נעמט. דער עיקר איז דער צוועק און דער עיקר העיקרים איז אַז

ס'איז דאָ אַן אויסוועג אַ סוף צו מאַכען צו דער „הײליגער" מלחמה.

דער געגגער זאָל נישט זיצען הײנט אין די לאַגע אַנדערש. די קהלה-קאַסע איז לעהר און פוסט. איז טאַקע געוואָרען שלעכט, צזוי ווײט, אַז די גמינע לאָזט פראָטעסטירען איהרע וועקסלען. קומען די בעלי-חובות און מאַכען סקאַנדאַלען, אָבער וואָס קאָן דאָס העלפען, אַז ס'איז אין כסף. קײן בודזשעט איז נאָך נישטאָ. אײגענטליך הײסט עס, אַז אַ בודזשעט איז יאָ דאָ, אָבער דערווײל איז ער נאָך נישט בע-שטעטיגט דורכ'ן מיניסטעריום און ווען ער וועט שוין אַפילו צוריקקומען איז אויך אַ פראַגע צי ער וועט דעקען אַלע חובות. די עטאַט - סקלאַרקע אַזוי ווי מ'האָט זי קלאַסיפיצירט איז אָבער — בחזקת ספק, צו זי וועט זיך לאָזען אײנקאַסירען אין דער פולער מאָס צו-ליב דעם גרויסען קריזיס.

ס'איז שלעכט אַזוי און ס'איז ביטער אַזוי. די אינסטיטוציעס, וואָס זענען אין אַ גרויסען טײל אויסגעהאַלטען געוואָרען פון די קהלה - סובסידיעס שטאַרבען אָב ביסלעכווײז. אַזוי למשל אין די תלמוד-תורה, וואו אָרימע קינ-דער לערנען עברי, דאַווענען און חומש רש"י, געווען אַ לענגערע צײט געשלאָ-סען. די מלמדים מיט די לעהרערס האָבען פערשטרײקט, ווײל ס'קומט זײ שכירות פאַר מאָנאַטען-לאַנג. קוים מיט צרות האָט מען זי ווידער געעפענט — אָבער ווער ווײסט אויף ווי לאַנג. דער בית-יתומים ראַנגעלט זיך מיט די לעצ-טע כחות; די געזעלשאַפט „חנוך-ילדים", וואָס האָט זיך פערנומען מיט ערציהען קינדער פון אָרימע הײמען, האָט זיך שוין ליקווידירט. די פאָן-קורסען בײ דער גמינע האַלטען זיך אויף תיהנזרי-שע פיסלעך און יעדען מאָנטאַג און דאָנערשטאַג דראָהט זײ צו פערמאַכען. די פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס „עזרה" און „לינת-הצדק" אויב זײ עקזיסטירען נאָך איז עס באמת חוץ לדרך הטבע. די גמינע גיעט זײ נישט אַ גראָשען און זײ מוזען זיך אויסהאַלטען אויף אײגענע כחות. דאָס לעצטע איז אָבער זעהר שווער. צאַנקען זײ טאַקע און געהען אויס ביסלעכווײז אין דער שטיל.

די אײנציגע הכנסה פון דער גמינע איז הײנט די שחיטה. דאָס קלעקט אָ-בער נישט אויף אַלע הצטרכות'ען. ביז ערשט נישט לאַנג איז די שחיטה-הכנסה געווען דורך דער סטאַראָסטװאָ אָרעסטירט פאַר דער פערלעגענער פענסיע פון מורה הוראה טײטעלבוים אויף אַ סומע קרוב 6000 זל. און יעצט ווען אַפילו

מיס'ן בעקער מיט'ן געוועלבער אָנגע-טוהן אויף טערקיש. כ'האָב גענומען מײן בני-בית, אַוועק קײן גאַרבאַטקע אַרײן צום ערשטען, בעטען געוועל-בער, געעפענט אַ פרישע קאַנטאָ און רעדט מיר צום הענגעל-לײכטער.

מײן ווײב, די ליעטנישקע האָט זיך גע-לאָזט ווילגען אויף וואָס די וועלט שטעט זי האָט נישט געזשאַלאָוועט, שמיעטאָנע אין שמיעטאַנע, פאַזשאַמקעס איז פאַזש-אַמקעס. גענזעלך און קאַטשקעלעך. אַ לעבעדיג פישעל איז אויך אַ סחורה.

מײן ווײב האָט אויפגענומען געסט מײנע טעכטער האָבען „זאַפּראַשעט" „מאַראַווע כלאַפּצעס", דער געוועלבער האָט געליווערט „ספּראַוואַנקעס". מײן ווײב'ס געסט און מײנע טעכטער'ס „כלאָפּצעס" האָבען געהאַקט אויף אַלע באַק-צײן. דעם געוועלבער'ס בוך, איז פון טאָג צו טאָג אַלץ מעהר געוואָרען געשוואָלען — און חי געלעבט!

איצט איז ביטער. פון וואַנען נעמט מען איצט אזא מאַטניא, פון וואַנען? וואָס וועל איך טוהן, אַז דער געוועל-בער וועט זאָגען: פאַניע ליעטניק, זײט מוחל און געהט צו פתיחה? און וואָס וועל איך טוהן, אַז דער „גאָספּאָדאָזש" וועט זיך אײנשפאַרען און וועט טענה'ען — „האַלט קומשער"? אַז ער וועט נישט אַרויסלאָזען מײן בני-בית ביז איך וועל סילוקן דאָס דירה-געלד?

די מעשה מיט מײן דאַטשע דער-מאָנט מיך אין יענעם גנב וואָס האָט געוואָלט בע'גנב'ען דעם רב.

אין אַ שטעדטעל איז געווען אַ בע-קאַנטער אַ גנב, וואָס איז איהם אײנ-געפאַלען, אַז ער מוז בע'גנב'ענען דעם רב. האָט ער זיך פרײטאָג צו נאַכט אַרײַנגעלאָזט דורכ'ן קוימען אין דער קוך אַרײן. האָט ער צוגענומען די זיל-בערנע לעפעל און גאָפּעל. שפּעטער איז ער אַרײן אין דער ערשטער שטוב, געעפענט די קלײדער-שאַנק, צוגענומען די מלבושים, גאָלד און זילבער, אַלץ אײנגעפּאַקט און געגאַנגען ווײטער, אַרײנקומענדיג אין דער צווײטער שטוב טרעפט ער דעם רב זיצט און לערענט.

דערזעהט דער רב דעם גנב, האָט ער זיך דערשראָקען פאַר דעם אומ-גערינכטען גאַסט. פרעגט איהם דער רב:

פיניע, וואָס טהוסט דו דאָ אַזוי שפּעט?

— איך... איך... האָט דער גנב גענומען שטאַמלען, איך... איך... כ'בין אײך געקומען פרעגען אַ שאלה.

— אַ שאלה... האָט זיך דער רב גע-חידוש'ט. אַ שאלה, אַזוי שפּעט בײ נאַכט, און דערצו אום פרײטאָג - צו-נאַכט?

— ר... ר... רבי, האָט דער גנב ווײ-טער געשטאַמעלט, איך... איך... האָב אָבער אַ האַרבע שאלה, גאָר אַ האַר-בע שאלה?

— וואָס איז סאַרע האַרבע שאלה? האָט דער רב געפרעגט דעם גנב.

— רבי, האָט דער גנב געענטפערט. אַרײן יאָ אַרײן, אָבער ווי אַזוי קומט מען אַרויס פון דאַנען?

איך פרעג יעצט די אײגענע שאלה, וואָס יענער גנב האָט געפרעגט בײם רב: אַרײן יאָ אַרײן, אָבער ווי אַזוי קומט מען אַרויס פון דער דאַטשע?

יודען, גיט מיר אַן עצה, ווי אַזוי קריגט מען זיך אַרויס פון דעם גע-וועלבער מיט'ן געשוואָלענעם בוך. רבותי, העלפט אַן אָרימען ליעטניק!

י. אַב—נעק.

אַט דער סעקוועסטער איז שוין אראָבגעגומען געוואָרען און דאָס נאָך אַלץ נישט בכח די גמינע לויזער צו מאַכען. דאָס איז דערפאַר, הייל די גמינע איז איינגעטונקען אין אַ ים פון חובות, וואָס נעמען זיך נאָך פון די קאַמפּ'ס-יאָהרען וואָס האָבען איינגעשלונגען אַ הון-רב און נאָך איז טען דערמיט נישט פאַרטיג. ס'שיט זיך שוין אַ פרישער מבול פון נייע אָנקלאָגעס צו פסל'ען די וואַהלען פון די נאָר וואָס געוועהלטע פּרעזעסען פון ראַט און פערוואַלטונג. די אָנקלאָגעס ווערען פאַבריצירט אויף אַ אומדערהערטען אופן און מ'ציהט אריין אין זיי אפילו טוידטע. און דאָס אַלץ איז אַ רעזולטאַט דערפון, וואָס דאָס שטריימעל-פּראָבלעם איז נאָך אַלץ נישט אראָבגענומען געוואָרען פון טיש און ס'איז נאָך דאָ אַ קלער, אַז דער נייער ראַט זאָל זיך דערמיט וועלען מטפל זיין.

די פּראָ-און-קאָנטראַ-צדדים אין דער נייער קהלה האָבען צווישען זיך געשלאָסען אַנ׳„אוגאָדא" מכח די פּרעזעסען פון ראַט און פערוואַלטונג, און דערנאָך חרטה געקריגען. איין צד וויל, אַז די וואַהלען צו דער קהלה זאָלען אויף ס'ניי איבערגעהען און דער צווייטער וויל גלאַט נישט מסכים זיין, אַז דער כנגד זאָל טראָגען די ראַנגע פון אַ פּרעזעס. סאַהרט איינער קיין וואַרשא אין מיניסטעריום אויף אַ אינטערווענץ — געהט דער צווייטער מיט אַ השתדלות אין סטאַראָסטווא.

וואָלט מען געהערט אונזער עצה, וואָלטען מיר געזאָגט אַזוי: רבותי, נעמט אראָב גענצליך פון טיש די רבנות-פּראַגע. אויב איהר וועט זיך ווייטער פּלאָנטערען אין דעם, וועט דאָס ווייטער זיין דער שטרויכלונג'ס-שטיין, וועלכער וועט אומאויסהערליך פּאַראַליזירען די אַרבייט אין דער קהלה. די שטאָדט איז דרואיגירט און די געוועהלטע פּרנסים דאַרפען דורך אַ פּאָזיטיווע מעשים העלפען אויפבויען די שטאָדט אויף אַלע געביעטען. אין אַ צייט פון אַזאַ נויט וואָלט געווען ממש אַ פערברעך צו לאָזען זיך אויף נייע קאַמפּפען. ס'איז דאָ וויכטיגערע פראַגען. די געגנערישע צדדים, וואָס בעקעמפּפען זיך געגענזייטיג דאַרפען לייגען ביידע דאָס געוועהר. די קאַדענץ פון דער היינטיגער קהלה דאַרף אויסגענוצט ווערען אויף וואַפענשטילשטאַנד און זאָל די קהלה אויפהערען דיענען אַלס קאַמפּפ'ס-אַרענע. אַלע אָנקלאָגעס און רעקורסען דאַרפען צוריקגעצויגען ווערען. תן די רעקורסען וועגען נייע וואַהלען צו דער קהלה, הן די אָנקלאָגעס געגען די אויסוואַהל פון די פּרעזעסען פון ראַט און פערוואַלטונג פון דער ניי-געוועהלטע קהלה. די אַמביציעס אַוועק אין דער זייט און אַ פעראייניגונג זאָל געשלאָסען ווערען אויפ'ן געביעט פון געזעלשאַפטליכע אַרבייט לטובת די אַלגעמיינע אינטערעסען פון די שטאָדט.

נאָר אויף אַזאַ אופן קאָן דערהויבען ווערען דער פּרעסטיזש און דער אָנזעהן פון דער קהלה און גלייכצייטיג קאָן געראַטעוועט ווערען דער שווערער פינאַנסיעלער קריזיס פון דער גמינע.

זאָלען זיך די צדדים אויסניכטערען פון זייער האַזאַרד-שיכרות און נישט מעהר פערמאַוסען און דערנידעריגען דעם נאָמען פון דער קהלה אין די אויגען פון די הונדערטער און טויזענדטער יודישע בירגער אין ראַדאָם.

„סטאַטוס-קוואָ", אָדער „פּאַציפיקאַציע" אַט דאָס ברויך ווערען דער לאָזונג פון דער היינטיגער קהלה. וועט דאַן זיין שטיל און ס'וועט אפשר אַזוי-אַרום אַ סוף נעמען צו דער „הייליגער" מלחמה און די קהלה וועט קאָנען רוהיג און פּראָדוקטיוו אַרבייטען לטובת דער יודישער בעפעלקערונג אין אונזער שטאָדט.

ב. צ.

טאָג-בוך פון א ראדאמער זעלבסטמערדער.

ס'הויבט אָן געהן מיט די פּוטער אראָב?

מיין פאַרגעפיהל האָט מיך נישט אָבגענאַרט. ווי זאָגט מען ביי אונז, לב יודע מרת נפשו.

ווען מיינע ביזנעס זענען אוועק גוט און מיינע טעג האָבען אויפגעשטראַהלט אין פּראַכט און גלאַנץ, האָט שוין מיין פרוי געוויסט ווי אַזוי אויסצוברענגען מיין ערוואָרבען רייכטהום. ס'איז פאַר איהר נישט געווען קיין שום זאַך צופּייער, וואָס דאָס אויג האָט נאָר געזעהן און וואָס דער מענשליכער געדאַנק האָט נאָר געקענט אויסטראַכטען האָט זי געמוזט האָבען. אין די שענסטע קור-ערטער אין לאַנד און אויסלאַנד איז זי געפאָהרען. תמיד געהאַלטען אין איין רייזען איבער דער וועלט. וואו איז זי נישט געווען? אין פּאַריז, ווין, בערלין, אין דער שווייץ, אין איטאַליע און עגיפּטען. געפאָהרען איז זי אומעטום רק אַליין. נישט געוואָלט קיינמאָהל מיטנעמען די טאָכטער. זי האָט איהם באַדיי געבערענגט פון בעסטען און טייערסטען און אַבי יעגע זאָל איהר ערלויבען אליין צופאָהרען.

מילאָ פון אָנטהויעכץ, פון דעם אין קיין רייד נישטאָ. זי האָט די ערשטע געבערענגט פון פּאַריז קיין וואַרשא די נייעסטע מאָדע. די פּאַרנעמסטע אריסטאָקראַטישסטע וואַרשאָווער דאַמען האָבען ערשט פון איהר אראָבגענומען אַ מאָדעל. דער צווייטער, וואָס האָט דערפיהלט פון איהרע אויסלענדישע נייעסען, איז געווען מיין קאַסע, אין וועלכער ס'איז געוואָרען באַלד אַ טיפער לאָך. אָבער איך וואָלט שוין דאָס אַלעס פערליב גענומען. אויף דעם איז דער זינדיגער מאַנספּערשוין אין דער בירגערליך-חסידישער קלאַס בעשאַפען געוואָרען ער זאָל אַרבייטען ווי אַנ'אייזעל און אַלץ כדי צופרידענצושטעלען זיין קאַפּריזנעם אינטעליגענטען חייבעל. איך האָב דאָך אויך געשטאַמט פון דער זעלבער גזע און ממילא נישט געקענט זיין קיין אויסנאַהם. האָב איך איהר נאָכגעגעבען אַלעס און נישט גערעדט קיין וואָרט. ערשטענס האָב איך געוויסט, וועט עס מיר נישט העלפען. מיין ווייב, אַז זי זאָגט אַזוי, קענען איהר קיין אַנדערע צעהן נישט איבערשפּאַרען און צווייטענס בין איך דאָך געווען אין די פעדערען. די געשעפטען האָבען געבליהט. ס'איז געווען די האָסע-צייטען, ווען ס'האָט גערעגענט מיט געלד. אויבוואָהל איך האָב וואָס ווייטער געזעהן, אַז איהרע אויסברענגערישע אויסגאַבען קאָנען אפילו די ווייטעל אויסשעפּען, האָב איך פונדעסטוועגען נישט גערעדט, הייל מיך האָט געשראָקען עפּעס אַנדערש. מיט מיין אינטואיציע האָב איך געפיהלט, אַז פון די אויסלענדישע רייזעס וועט מיר מיין פרוי אהיים ברענגען אַמאָהל אַ אומערוואַרטעטען „סיורפּריז".

און איך האָב זיך דערוואַרט. מיין שרעק איז מקוים געוואָרען.

איינמאָהל, ווען מיין פרוי איז געקומען צופאָהרען פון דער ריוויערע אין פראַנקרייך איז זי מיר פלוצלינג געוואָרען אַ גאַסט אין מיין געשעפט. דאָס האָט מיך שטאַרק פעדווינדערט, זי אין קיינמאָהל נישט געקומען אין מיין מאַנופאַקטור-סקלאַד. אַז זי האָט עפּעס וואָס געברויכט האָט זי עס ערלעדיגט דורכ'ן טעלעפאָהן. דאָס רעטעניש אין מיר באַלד אויפגעקלערט געוואָרען. מיין פרוי האָט מיר איינמאָהל אויף אַזאַ וויזיט ביי מיר אין געשעפט פאָרגעלעגט איך זאָל אַנגאַזשירען אַלס בוכהאַלטער אַ געוויסען יאַקוב וואַסערשטיין, אַ מענש מיט העכערע בילדונג, געענדיגט אַ האַנדעלס-אַקאַדעמיע, נישט מעהר, נאָר אַזוי ווי ער איז ערשט נישט לאַנג געקומען פון אויסלאַנד האָט ער נישט דערווייל קיין פּאָסטען. מיין פרוי האָט מיר ערקלערט, אַז וואַסערשטיין'ס פרוי אין איינע פון איהרע בעסטע קאָלעזשאַנקעס מיט וועמען זי האָט זיך טאַקע בעקענט אויף דער ריוויערע און ביידע זענען זיי צוזאַמען געקומען פון דאָרט צופאָהרען קיין וואַרשא.

איך האָב אייגענטליך גיהאַט אַ בוכהאַלטער, נישט אַזאַ געבילדעטען ווי וואַסערשטיין, אָבער איך האָב געקענט מיט איהם אויך יוצא זיין, מיין בוכהאַלטער איז געווען אַנ'ערענטליכער מענש און מיך געדיענט געטריי ווי אַ לייבליכער ברודער. איך האָב געפּרוּווט דאָס געגעבען צו פערשטעהן מיין פרוי אָבער זי האָט קאַטעגאָריש געפאָדערט פון מיר איך זאָל איהר צוליב טוהן, ווייל זי האָט צוגעזאָגט איהר קאָלעזשאַנקע קלאַראַ וואַסערשטיין און עס פּאַסט איהר נישט איהר וואָרט צו ענדערען. זי איז פון מיר נישט אָבגעשטאַנען און איך האָב ענדליך אונטער איהר דרוק געמוזט קאַלקולירען אַזוי אַז מיין בוכהאַלטער ראָזענשטיין האָב איך איבערגעטראָגען אין דער האַנדעלס-אָבטיילונג און וואַסערשטיין'ען האָב איך אַנגאַזשירט אויף זיין אָרט אין דער בוכהאַלטעריע.

די ערשטע צייטען בין איך וואָס

אנ'אמת, צופרידען געווען מיט דעם נייעם מענש. אבער שפעטער אין א געוויסע צייט ארום איז עס מיר ערשט קלאר געווארען, פאר וואס מיין פרוי האט אזוי פערארבייט איך זאל איהם אננעמען אלס בוכהאלטער. וואסערשטיין האט זיך געספארעט און געטוהן אלץ ער זאל מיר אימפאנירען. ער איז געווען פלינק און האט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין גוטער אריענטאציע אויף אזוי פיעל, אז איך האב איהם גלייכצייטיג בעשטימט אלס קאסירער, און ווייזט אויס, אז צו דעם האט ער טאקע געציעלט. איך האב איהם געגלויבט און פערטרויט די גרעסטע סודות וואס האבען געהאט א שייכות מיט מיינע געשעפטס-אנגעלעגענהייטען. וואסערשטיין מיט זיין פרוי קלארא זענען געווארען אפטע געסט אין מיין הויז און מ'איז געגאנגען צוזאמען אויף אלע פערוויילונגען, טעאטערס און קאנצערטען.

אבער ווייסט עס דער טייוועל, וואס מיין פרוי האט מיר נאכהער אבגעארבייט אונטער מיינע פלייצעס.

איך האב זיך אין א צייט ארום ארומגעזעהן, אז עפעס זענען מיינע געשעפטען נישט אין בעסטען ארדנונג. דער פדיון איז גרויס. קונים זענען דא א סך, מען לייזט גענוג געלד. אבער עפעס שטימט דאך נישט די קאסע. וואו איז דאס געלד די שענק ווערען לעדיגער, קיין אנדערע סחורות קומט נישט צו און די קאסע ווערט מאגערער. אמת ס'איז קיין האסע שוין דאן נישט געווען. די וואליוטע האט זיך אנגעהויבען סטאביליזירען, אבער איך האב דאך געהאט א גרויסען לאגער מיט סחורה, וואו איז ער אהינגעקומען? איך האב נישט פערשטאנען וואס דא קומט פאר. ארויס מיט אמאהל מיט א חשד געגען וואסערשטיין, האב איך קיין מוטה נישט געהאט. אויסער דעם האב איך נאך נישט געהאט קיין בעווייזען געגען איהם. האב איך געשוויגען און שטילערהייד גענומען אליין קאנטראלירען ביינאכט, ווען ס'איז קיינער נישט געווען, די בוכהאלטעריע-ביכער, אבער אויך דארט האב נישט געקאנט רערגעהן גארנישט. איך בין געווארען זעהר אומרוהיג און ארומגעגאנגען אהן קאפ. מיינע איבריגע אנגעשטעלטע האבען דאס געמערקט אין זיי האבען מיר געהאלפען אויסגעפונען דאס רעטעניש. אייגמאהל, ס'איז געווען אין אווענד. אין געשעפט איז קיינער נישט געווען איז פלוצלינג אריינגעקומען דער ה' רובינשטיין, דער פריהערדיגער בוכהאלטער און מיר איבערגעגעבען א סוד, פון וועלכען איך בין ערשטוינט געבליבען.

(פארטזעצונג קומט).

סוחרים-פעראיין רופט צו שטיצען דעם קאמיטעט פאר ארבייטסלאזע.

דער סוחרים-פעראיין בעט אונז צו פערעפענטליכען פאלגענדען אויפרוף:

אין אונזער שטאדט איז מיט א פאר וואכען צוריק געגרינדעט געווארען א הילפס-קאמיטעט פאר ארבייטסלאזע.

דער קאמיטעט האט זיך צו אינז געווענדעט מיר זאלען איהם אין דער וויכטיגער אקציע אונטערשטיצען.

נעהמענדיג אין בעטראכט דעם קאטאסטראפאלען קריזיס, וועלכען דאס לאנד לעבט איבער, ווי אויך די שווערע לאגע פון די ארבייטסלאזע, ווענדען מיר זיך צו אלע אונזערע מיטגלידער מיט דעם הייסען אפעל צו אונטערשטיצען די אקציע לויט אייער מעגליכקייט מיט געלד, אדער נאטורעלע גאבען.

עס וועלען אייך צאהלרייך בעזוכען בעפולמעכטיגטע פון דעם דערמאנטען קאמיטעט.

מיר בעטען אייך, ווייזט ארויס דעם דעלעגירטען אייער פערשטענדניס אין דעם וויכטיגען ציעל און דעקלארירט אייך לויט אייער יכולת.

יעדער יודישער סוחר מוז געדענקען אז עס ליגט אויף איהם א חוב בייהילפיג צו זיין דעם הונגעריגען, ער זאל נישט אויסגעהן פאר הונגער.

מיר זענען זיכער, אז דאס סוחר'טום וועט זיך נישט שטעלען אין א זייט אין דעם שווערען מאמענט און, אז אלע וועלען בייהילפיג זיין דער ערהאבענער אויפגאבע.

מיט דרך ארץ

סוחרים-פעראיין

אין ראדאם.

נישט קיין בריליאנטען נאר גאלדענע פינגערלעך מיט א זייגערל.

מיט צוויי וואכען צוריק האבען מיר אין אונזער צייטונג (נומ. 372) מיטגעטיילט וועגען א גנבה, וואס איז אויסגעפיהרט געווארען ביים ה' ז. שפיזמאן, רווינסקא 9. היות מיר האבען דאן געשריבען, אז די גנבה איז בעשטאנען פון עטליכע בריליאנטען, בעט אונז דער ה' שפיזמאן צוגעבען פאלגענדע אויסבעסערונג:

ס'איז צו איהם אריינגעקומען א יונגערמאן שעהן געקליידעט קויפען א פינגערל, נישט קיין בריליאנטענס, האט ער געבעטען צו ערלויבען איהם אונטערווארטען אין געוועלב, מיט'ן אויסרייד, וואס זיין פרוי דארף באלד אריינקומען. דורך דער צייט פון זיין ווארטען איז דעם יונגערמאן געלונגען ארויסצובעקומען א פישקעלע פון שפילעדעל פון ווארשטאט מיט 6 פינגערלעך גאלדענע, א ביסעל קאלירטע פראסטע שטיינער און א זייגערל.

ה' שפיזמאן האט דאס מאמענטאל בעמערקט, אבער ווען ער איז ארויס נאכלויפען איהם איז דער גנב שוין געהאט נעלם געווארען.

די גנבה בעטרעפט ביז 200 זלאטעס.

„קינדער פאר קינדער“.

א דאנק דער איניציאטיוו פון די פרויען: פישמאן, האך, שיינפעלד און וויינגארט איז אין גארבאטקע פארגעקומען א גרויסע קינדער-פערוויילונג, וועלכע האט צוגעצויגען א גרויסען עולם צושויער. עס זענען אויסגעפיהרט געווארען א רייהע כאראקטעריסטישע טענץ, לידער דעקלאמאציעס א. א. פון די קינדער האבען זיך אויסגעצייכענט די שוועסטערן צוקער, האך, פעלבוים, פרייד און גאלדקארן. די הכנסה, וועלכע בעטרעפט 83 זלאטעס איז איבערגעגעבען געווארען דעם ראדאמער „בית-יתומים“. וועלכע געפינט זיך אין א שלעכטער מאטעריעלער לאגע. דער טהאט פון די קינדער, וועלכע זייענדיג אויף אברוה האבען אויך געזארגט פאר די יונגע יתומים, דארף נאכגעטהון ווערען.

ווי לאנג וועלען זיך ארומוואלגערען די צוויי ארימע מיידלעך אויפ'ן בית-עולם?

ס'איז שוין א היבשע פאר מאנאטען ווי מיר האבען געשריבען וועגען א אונערהערטע געשיכטע פון צוויי ארימע מיידלעך, שוועסטערען, וועלכע האבען אין דער גאנצער שטאדט נישט געפונען קיין מקום מנוחה, סיידען אויפ'ן בית-עלמין.

ווער די דאזיגע עלענדע יתומות זענען, ווייסט שוין די גאנצע שטאדט גאנץ גוט. דאס זענען די טעכטער פון פערשטארבענעם דאזאר ר' אברהמ'לע פלאצקי ז"ל. די דאזיגע מיידלעך זענען נאכ'ן טויט פון זייער פאטער געבליבען אהן א דאך איבער'ן קאפ און אהן וועלכע ס'איז מיטלען צום לעבען.

מיר האבען זיינער צייט אויפגערודערט די גאנצע יודישע בעפעלקערונג מיט דעם אויסטערלישען פאל. די ראדאמער יודען האבען מיט אונז מספים געווען, אז דאס איז א גרויסע עוולה, באמת א חרפה פאר דער שטאדט, אבער קיינער האט זיך ערנסט נישט פעראינטערעסירט מיט'ן ווייטען גורל פון די דאזיגע אומגליקליכע שוועסטערן. ביז'ן היינטיגען טאג בלאנקען זיי ווייטער ארום אויפ'ן בית-עלמין און נעכטיגען אין גאלען דרויסען.

די טעג איז איינע פון די צוויי שוועסטערן קראנק געווארען און זי האט נישט געהאט וואו צו ליגען, נאר אין קאלטען קארידאר פון הויז. וואו

די קברות-לייט וואוינען. ווען דער ה' איטשע פישמאן פון רוויינסקא האט אראבגעבראכט אהין דעם דאקטאר פיאנטאווסקי, האט דער לעצטער ממש אויפגעציטערט פון דעם שרעקליכען בילד, וואס האט זיך באוויזען פאר זיינע אויגען. דער דאקטאר, א קריסט, האט איינפאך געשטוינט און נישט פערשטאנען, אז אזא זאך זאל נישט אינטערעסירען די יודישע באפעלקערונג.

ס'איז טאקע נישט צו פערשטעהן, אבער ס'איז א טרויעריגער פאקט, אז ס'איז אזוי.

אפשר וועט זיך פארט עמיצער געפונען, וואס זאל זיך מרחם זיין איבער די דאזיגע צוויי עלענדע מיידלאך?

◎◎◎◎

קאמוניסטישער פראצעס

איז ראדאמער קרייז-געריכט.

אויף דער בעשולדיגונג'ס-באנק זיצען א ברודער מיט א שוועסטער.

אין היגען קרייז-געריכט איז די טעג בעטראכט געווארען א פראצעס געגען אברהם א קאמאשענמאכער און רחל ניימאן, א שניידערין א ברודער מיט א שוועסטער. ביידע זענען בעשולדיגט געווארען אלס אנגעהעריגע צו דער קאמוניסטישער פארטיי.

בעת דער רעוויזיע האט מען ביי אברהם ניימאן געפונען ביבולע אויף דער טהעמע „דער בעשלוס פון צווייטען פלענום ק. צ. ק. פ. פ.״ לויט'ן בעשולדיגונג'ס-אקט האט ער איינקאסירט דעם אפצאהל אויף מ. א. פ. ר. וואס מ'האט איהם קאנפיסקירט אין א סומע פון 100 זל.

ביי רחל נייצאן האט מען געפונען א אגיטאציע-בראשור געדריקט אין מינסק א חוץ דעם איז זי בעשולדיגט געווארען אין פערשפרייטען קאמוניסטישע ליטעראטור אויפ'ן פלאץ יאגיעלאנסקי.

דאס געריכט האט פערמשפט אברהם נייצאן אויף 4 יאהר שווערע תפיסה און רחל נייצאן אויף צוויי יאהר תפיסה.

■ ■ ■

ענטדעקט א פאבריקל פון פאלשע 20-ער זלאטעס.

אין ראדאם האבען זיך לעצטענס בעוויזען אין פערקעהר פאלשע 20-ער זלאטעס, פאפיער-געלד.

די אבסערוואציע פון דער פאליציי האט געפיהרט אין דער ריכטונג פון א געוויסע מאריא בודזינסקא, אויף וועמען ס'איז געפאלען א חשד, אז זי איז דאס די פערשפרייטערין פון די פאלשע באנקנאטען. נאכ'ן בעשטעטיגען דעם דאזיגען פאקט איז די פאליציי געקומען אויף די ווייטערדיגע שפורען און פעסטגעשטעלט, אז דער „פאברי-קאנט״ איז די בודזשינסקא'ס א געליבטער יוזעף גורגי ספזשעלעצקא 15.

א געוויסע צייט האט די פאליציי צוגעהיטען דעם דאזיגען חברה-מאן, וועלכער איהם פאקען ביי דער רעכטער מלאכה. זי האט אזוי לאנג געציעלט ביז דער פויגעל איז געגאנגען געווארען אין דער קליאטקע אריין.

היינטיגע וואך איז די פאליציי ענדליך אריין אין דער וואהנונג פון גורגי און נאכ'ן דורכפיהרען א רעוויזיע ארעסטירט איהם אליין, גורגי בכבודו ובעצמו, זיין מוטער און די קאכאנקע זיינע — בודזשינסקא.

ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז גורגי וועלכער איז א צייכנער האט זיך אליין געמאכט אזעלכע קלישעס הילצערנע, און נאך אזעלכע מכשירים, א דאנק וועלכע ער האט אויסגעארבייט די פאלסיפיקאטען.

ביי דער אויספארשונג האט זיך גורגי מודה געווען אין פאבריצירען 20-ער זלאטעס, אנווייזענדיג דערביי אויף זיין מוטער און קאכאנקע, וועלכע האבען דאס געפעלשטע געלד געלאזט דערנאך אין פערקעהר.

וויפיעל אזעלכע פאלשע 20-ער זלאטעס גורגי האט ארויסגעלאזט פון זיין „פאבריק״ איז פארלויפיג נאך נישט גענוי פעסטגעשטעלט געווארען. לויט דעם משך צייט וואס די פאלשע 20-ער זלאטעס האבען ארומקורסירט איז משער צו זיין, אז זייער צאהל איז א בעדייטענדע.

GAZOWNIA
MIEJSKA

פערקויפט צו צוגענגליכע פרייזען
קעכלעך גאזאווע איינס און צוויי פלאמיגע
קעכלעך פאמילינע און האטעלאווע
אייוועלעך צום באדען
אייוועלעך צום בראטען
אייזענס צום פרעסען פאר פריוואט און פאר שניידער
הייצערס צו פריזירער רעדלעך
„טערמא״ אטאמאטישע אויף צו דערוואַרמען וואסער פאר דאקטוירים, דענטיסטען, פריזירערס און עהנליכע פראפעסיעס.
אלערליי גאז-אפאראטען ווערען פערקויפט
——— אויף צוגענגליכע בעדינגונגען. ———
די גאזאווניע פיהרט אויס שטופ-אינסטאלאציעס
אויף אויסצוצאהלען אין 12 ראטעס.
די גאז-אפאראטען קען מען בעקוקען אין די סקלאדעס פון די גאזאווניע אויף פלאדושאנאו פון 10 ביז 2 נ. מ.
אלע אינפארמאציעס ערטיילט די ביורא פון די גאזאווניע טעל. 134

— די — שענסטע
טאפעטען
צו זעהר ביליגע פרייזען קען מען נור בעקומען
אין דער לאנג-יעהריגער פירמע
ש. שטיינמאן
ראדאם, לובלינער 21.

Dyrekcja gimnazjum

TOW. „PRZYJACIÓŁ WIEDZY"

w RADOMIU.

podaje do wiadomości, że egzaminy wstępne odbędą się dn. 2 i 3 września rb.

Zgłoszenia przyjmuje kancelarja gimnazjum (Kilińskiego 13) codziennie od godz. 11 do 14.

DYREKCJA.

בעריהמטע חזנים אין ראַדאָם.

היינטיגען פרייטאג-צו-נאכט און שבת אינדערפריה וועלען א'ן דער ראַדאָמער שטאָדטישער שוהל דאַווענען דער בעריהמטער עמוד-קינסטלער און חזן פון דער סינאַגאָגע אין ראָוונע ש. קוסעוויצקי און דער בעוויסטער חזן און מאָדערנער בעל קורא פון דער וויענער סינאַגאָגע שווייצער. זיי וועלען דאַווענען מיט אַנ'איינשטודירטען כאָר אונטער דער לייטונג פון דיריגענט יאַפע. ס'וועט זיין אַ עונג שבת פאַר די ראַדאָמער ליבהאָבער פון געזאַנג און נגינה.

קעלצער אבטיילונג.

א ראַפינירטער שווינדלער.

אין מאַנופאַקטור געשעפט פון היעגען סוחר משה ז. (אלטע ווארשאווער גאַס) איז אריינגעקומען אַ עלעגאַנט געקליידערטער קריסט און אנגעקליבען פערשידענע סחורות אויף 200 זלאָטעס.

ביים בעצאָהלען האָט דער קריסט ערקלערט, אַז ער וויל עס דעקען מיט וועקסלען, דערביי האט ער זיך אנגעגעבען אלס יאַן כטאכורא, אַ בעאַמטער פון סיימיק. ווען ה' ז. האט זיך ביי איהם געפרעגט, צי ער נעמט נאָך ערגיץ וואו אויף קרעדיט, האָט איהם סטאכורא אויפגעגעבען איינינע קיעלצער פירמעס און געהייסען זיך דאָרט אינפאָרמירען.

דער סוחר האָט זיך אינפאָרמירט און אומעטום האט ער בעקומען אַ תשובה, אַז סטאַכורא צאָהלט רעיעל. ער האָט דעריבער געלייזט די סחורה אויף וועקסלען.

היינטיגע וואָך האָט ה' ז. ערהאלטען אַ פראָטעסט פ'ין סטאָכוראַ. באַלד איז ער אוועק צו איהם אין וואָהנונג, אָבער דאָ האָט ער זיך דערוואוסט, אַז ער איז געפאַלען א קרבן פון אַ ראַפינירטען שווינדלער. דער וואס האט ביי איהם געקויפט האָט אנגעגעבען א פאַלשע נאָמען און דער פאַקטישער סטאָכורא הויבט נישט אָן צו וויסען וועגען דעם גאַנצען מסחר.

ה' ז. האָט וועגען דעם געמאָלדען דער פאָליציי.

פוילישער קאנסול אין ארץ-ישראל און „מכבי".

אין לעמבערג האָט זיך היינטיגע וואָך געענדעט אַ אינטערנאַציאָנאַלער סטזשעלצעס און יאַגד-צוזאַמענפליה. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט האָט דער פוילישער גענעראַל-קאָנסול אין ארץ-ישראל ציגעשיקט אַ בריעף צום ירושלימער „מכבי", אַז ער וואונשט זיך און וואלט געוועזן זער צופריעדן אויב דער „מכבי" וועט אנטייל נעמען אין דער דערמאָנטער אימפרעזע

די ירושלים'ער „מכבי" האָט אנגענומען די העפליכע איינלאַדונג און דעלעגירט קיין לעמבערג איהר אנפיהרער, דעם אדוו. אלימלך קירשענבוים.

אדוו. קירשענבוים איז אונזער'ס אַ בן-עיר (אַ זוהן פון מזרחי'סטישן פרנס יצחק קירשענבוים). אויף זיין צוריקרייזע קיין ארץ-ישראל, וועט ער ווייל׳ן א קורצע צייט אין קעלץ און דאָ ארויסטרעטען מיט אַ רעפעראַט, וועגען דעם לעבען אין ארץ-ישראל.

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אָבטיילונג אין קעלץ.

אין קיעלץ איז לעצטענס געשאַפען געוואָרען אַ אָבטיילונג פון דער יודישער געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פוילען. די געזעלשאַפט פיהרט אַ זעהר לעבעהאַפטע טעטיגקייט. עס עס ווערען איינגעאָרדענט אָפטע אויספלוגען אין דער קיעלצער אומגעגענד וואָס ציהען צו פיעל מיטגלידער.

ביי דער געזעלשאַפט עגזיסטירען אויך אַ דרייה וויכטיגע סעקציעס, ווי היסטאָריש-ענטאָגראַפישע, וואָקאַליש-מוזיקאַלישע, פאָטאָגראַפישע.

דורך דער קורצער צייט פון איהר עגזיסטענץ, האָט זיך די געזעלשאַפט ערוואָרבען גרויס סימפאַטיע און בעוויזן צו צוצי'ען אַ גרויסע צאָהל מיטגלידער איינגיכען וועלען אויך געשאַפען ווערען נייע סעקציעס בכדי צו פערגרעסערען די טעטיגקייט אויף אַלע געביטען לויט'ן פראָגראַם פון דער געזעלשאַפט.

די פערוואַלטונג פון דער געזעלשאַפט בעשטעהט פון די ה"ה: זימנאַוואָדא, ד. פרישמאַן, אראָטען, עדעלשטיין א. א.

א ווייצמאַן-שמועס.

פעליעטאָן.

איך בין געזעסען שבת פאַרנאכט אין שטאָדטישען גאָרטען און געלעזען אַ צייטונג.

איך האָב זיך אזוי פערטיעפט אין לעזען, אַז כ'האָב נישט בעמערקט ווי עס זעצען זיך צו ביי מיר צוויי דערוואַקסענע בחורים'לעך, וועלכע האָבען אננעהויבען היציג צו דיסקוסירען און אמפערן זיך ארום עפעס אַ ענין.

ערשט. אַז איך האָב דערהערט פון מיינע נייע שכנים דאָס וואָרט ווייצמאַן, און זעהענדיג, אַז עס איז ביי זיי אַ אמת'ער סכסוך. האָב איך באַלד פערשטאַנען, אַז דאס דיסקוטירען אודאי, צווישען זיך אַ רעוויזיאָניסט מיט אַ חלוץ וועגען חיים ווייצמאַנ'ס פאָליטישע שיטה; וועגען זיינע פערדיענסטען, אדער פערלוסטען פאַר'ן ציוניזם.

איך האָב דעריבער זיך צוגעהערט מיט אינטערעס צום געשפרעך פון די צוויי יונגעלייט.

— אַ מענש האָט געהאַט אזוי פיעל גינסטיגע פאָזיציעס און געלעגענהייטען עפעס פאָזיטיוועס צו ערגרייכען—רופט זיך אָב איינער פון זיי—און מיט אַ פערברעכערישער לייכטזיניגקייט האט ער דאָס אַלץ דורכגעלאָזט.

אָ, טראַכט איך מיר, דער מוז עס זיין דער רעוויזיאָניסט און דעריבער רעדט ער מיט אַזאַ אויפרעגונג וועגען ווייצמאַנ'ס טעטיגקייט...

אָבער איידער וואָס ווען בעקומט דער „רעוויזיאָניסט" אַ תשובה פון דעם צווייטען יונגערמאַן, וועלכער איז מסתמא אחלוץ.

— וואָס? ווייניג האָט ווייצמאַן געארבייט? אָ, ווען נישט ער וואָלטען מיר שוין לאַנג דעם פרעסטיזש פערלוירען. פון אַלע געפאַהרען האָט ער דאָך אונז ארויסגעראַטעוועט. וועמען האָבען מיר צו פערדאַנקען דעם גרויסען זיעג איבער די...

— אמת — שלאָגט איהם איבער דער „רעוויזיאָניסט" — פון אָנהויב האָט ער טאַקע זעהר גוט געפיהרט, אזוי, אַז אַלע זענען פון איהם צופרידן געווען. אָבער וואָס קומט ארויס, אַז פיהרען בראָך מען קאָנען. מען מוז דערפיהרען ביז'ן סוף און דאַן גלייך...

— אָבער גוט — קאָן נישט איינזיצען דער „חלוץ"—אַלץ איז אָבהענגיג פון דער קאָניוקטור; אין דער סיטואַציע; אין דעם מאָמענט. דו וועסט זעהן, אַז ווייצמאַן וועט נאָך מיט זיין טעכניק זעהר גוט אויסשפיעלען.

— טאַקע אַ וואָשנע שפיעלען – חוזק'ט דער רעוויזיאָניסט — ווער איז דען שולדיג אין די לעצטע געשעהענישען אויב נישט ווייצמאַן? מיר האָבען זיך שוין געהאַט דערהויבען צו אַזאַ הויכע מדרגה און דאָ פּלוצלינג. צוליב זיינע פעהלערן, איינער נאָכ'ן אַנדערען, זענען מיר צוריקגעשלייdערט געוואָרען ביז...

— ס'איז גישט אַזאַ אומגליק ווי דו מיינסט — בערוהיגט דער חלוץ – מען קאָן נאָך אַלץ פערגרעטערען ביים צווייטען מאָהל. דאַן מוז עס אונז געלונגען און מיר וועלען זיך ווידער ארויפכאַפען...

— — — — —

די גאַנצע צייט האָב איך אויפמערזאַם מיך צוגעהערט צום געשפרעך פון מיינע שכנים, אָבער דאָ האָב איך נישט פערשטאַנען, וועגען וואָס פאַר אַ ארויפכאַפען עס האַנדעלט זיך.

— ענטשולדיגט—האָב איך געפרעגט די יונגעלייט — איהר האַלט, אַז ווייצמאַן וועט זיך נאָך ארויפכאַפען אַלס פרעזידענט?

— וואָס פרעזידענט, ווען פרעזידענט — האָבען מיינע שכנים זיך צעלאַכט — מיר רעדען דאָ וועגן דעה פוט—באָליסט ווייצמאַן, וואָס האָט מיט זיין שלעכטען שפיעלען געבראַכט דערצו, אַז די קעלצער „מכבי" זאָל פערשפיעלען לטובת „טיר"... ס'קאָן זיין אָבער, אַז ביי די צווייטע רונדע וועט זיך „מכבי" צוריק ארויפכאַפען אויפ'ן ערשטען אָרט...

— — — — —

אַז כ'האָב דערהערט די דאָזיגע רייד האָב איך זיך שטאַרק פערשעהמט און פאַר גרויס בושה, אַ פערראויפעלטער, פערלאָזט די באַנק און זיך שנעל אָבגעטראָגען.

די בחורים האָבען מיך בעגלייט מיט אַ חוזק'דיג געלעכטער...

ליבעלע.

HENRYKA RAKOCZ

LEKARZ-DENTYSTA

Powróciła

ul. PIŁSUDSKIEGO 13.

פון „עזרה“

דינסטאג אוונט זענען די קראנקע אָבגעפאחרען אויף קוראציע קיין בוסק אין דריי ספעציעלע אויטאבוסען. פאר די קראנקע זענען געוואָרען צוגעגרייט זעהר שיינע דירות אין איינער פון די שענסטע ווילעס.

מיט די קראַנקע איז מיטגעפאהרען דער פרעזעס ה' אדלער, ווי אויך דער ביורא-אנגעשטעלטער פישמאן, וועלכער פערבלייבט דארטען איבער דער גאנצער קוראציע-צייט.

פון דער יודישע גימנאַזיע.

די יודישע גימנאַזיע „פשיאַפשול וויעדזי“ האָט איבערגעטראגען איהרע קלענערע קלאסען פון מאריאצקע גאס אויף קילינסקי. אויף אַזאַ אופן וועט די גימנאַזיע פון היינטיגען נייעם שול-יאָהר זיך געפונען אין איין לאָקאַל.

די למודים אין גימנאַזיע הויבען זיך אן נאָך די פעריען דעם 1-טען וועשיען פין 10 טען וועשיען וועלען מעהר קיין מעלדונגען פין נייע קאַנדידאַטען נישט אָנגענומען ווערען.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל

דעם ח' מ. שפילפויגעל פערוו. מיטגליד פון שניידער-צעך

צוליב'ן טויט פון זיין ליבען פאַטער

הערשעל ז"ל

סטאַרשע פון שניידער-צעך.

די פערוו. פון שניידער-צעך אין ראַדאָם.

Biuro Próśb, Odwołań i Windykacji „REKORD“

RADOM, ul. Rwańska Nr. 21.

Redaguje: podania i odwołania do sądów, do władz skarbowych i wogóle do wszystkich instytucyj rządowych i samorządowych; **wyndykuje:** należności wekslowe i otwarte zarówno miejscowe, jak i zamiejscowe; **zakłada:** buchalterję i sporządza bilanse; **załatwia:** korespondencję handlową w języku polskim i w obcych językach; **przepisuje:** na maszynach wszelkie dokumenty.

Wszystkie te czynności wykonywane zostają szybko i po cenach przystępnych.

ZAWIADOMIENIE.

Niniejszem mam zaszczyt zawiadomić Sz. Rodziców iż z dniem 1-go Września 1931 r. otwieram

KOEDUKACYJNY

ZAKŁAD FREBLOWSKI i PRZEDSZKOLE

dla dzieci w odpowiadającym wieku.

Doskonałe urządzenia techniczne, wzorowa opieka i rutynowane siły pedagogiczne będą dla Sz. Rodziców dostateczną rękojmią sumiennego wykonywania powierzonych mi zadań wychowawczych. Obok języka polskiego, jako wykładowego, będzie również w odpowiadającej mierze wykładany język hebrajski (w czytaniu, śpiewie i piśmie)

Informacyj udziela się w Kancelarji Zakładu, począwszy od dnia 26-go Sierpnia b. r. w godz. 11 — 2 przy ul. **Żeromskiego 12** (w podwórzu, ostatnia sień).

Z poważaniem

R. LANDAU.

אכטונג עלטערן!

עס קומט יעצט א נייע שול-יאָר און דאַריבער שטעלט זיך מן הסתם ביי אייך די פראגע וואָס צו טון מיט אייער זון, בכדי ער זאָל אויסוואקסן אויף א קולטורעלן בירגער און באַוווסטזיניגען יוד. וואָס טוט מען? וווּ שיקט מען איםז געפינט זיך אַ ל ז אַ, א ז

די „שול-קולט“ שולע מיט רעגירונגס-רעכט איז די איינציקע נאציאָנאַל-וועלטליכע יוד. שולע אין ראַדאָם.

די „שול-קולט“ שולע קומט נישט יעצט מיט נייע הבטחות, ווי אנדערע. נאָר קומט שוין מיט מעשים! ס'איז אַדורך א יאָר פון ארבעט, וועלכע האָט גלענצענדע רעזולטאטן געבראכט. די לעצטע קלאסיפיקאציע-עקזאמענס האָבן אימפּאָזאנט באוויזן איהר הויכע פעדאַגאָגישע מדרגה פון דער לערע און ערציונג.

די „שול-קולט“ שולע נעמט זייער ערנסט און געוויסענהאפט אירע דערציונגס-אויפגאבן, באמיענדיג זיך, אז דער יידישער פאָטער זאָל אין די היינטיקע שווערע צייטן כאָטש האָבן דעם פערגעניגן פון דער גייסטיקער ענטוויקלונג פון זיין קינד.

די „שול-קולט“ שולע גיט אירע שילער א נאציאָנאַל-וועלטליכע דערציונג אין פולסטן און ברייטסטן זין פון וואָרט. צוזאמען מיט די אלגעמיינע למודים וואָס זייער פראָגראם אנטשפרעכט 4 קלאסן גימנאזיע ווערן אין דער ברייטסטער מאָס געלערנט די יודאאיסטישע למודים, ווי העברעאיש, יידיש, תנ"ך, תלמוד, יוד. געשיכטע א.א.

עלטערן! אויב ס'איז אייך טייער דער גורל פון אייערע קינדער שרייבט זיי איין מיטן פולסטן צוטרוי אין דער „שול-קולט“ שולע.

מיט אכטונג

עלטערן-קאמיטעט

ביי דער „שול-קולט שול“

בעמערקונג: איינשרייבונגען פון געוועזענע און נייע שילער קומען פאָר פון 26-טן שערפיען אין דער שול-קאנצעלאַריע (וויטאָלדא 7) פון 11 ביז 1 נ. מ.

40% ביליגער!

די נייעסטע פאסאָנען — **מעבעל** פון פאָלגענדע מאטעריאַלען:

ווענגערסקע יעשאָן, זלאָטאָ בושאָזע, פיראמידען, זשעברא, מאָכאן און יעשאָן.

——— אויף גוטע בעדינגונגען. ———

דאָס אלעס ווערט אויסגעפערטיגט ביי דער **פירמע קליין, זשעראָמסקי 26**

Biuro próśb, windykacji i buchalterji

„EXPRESS“

RADOM, ul. ŻEROMSKIEGO 9 (Jacka Malczewskiego 6)

za dostępną opłatę

Redaguje prośby, podania, odwołania, umowy it.p.

załatwia korespondencję handlową i prywatną.

przepisuje na maszynach i tłumaczy wszystkie języki.

windykuje należności miejscowe i zamiejscowe

informuje o zdolności kredytowej.

i załatwia wogóle wszytkie czynności w zakres biurowości wchodzące

Tanio! Szybko! Solinie!

Redaktor CH. M. HERC

Drukarnia Wyd. „Radomer - Kielcer Leben“, Radom, Szwarlikowska 20.